
¹ Парламентські слухання щодо вшанування пам'яті жертв голодомору 1932 -- 1933 років 12 лютого 2003 р. - К., 2003. - С. 15.

² Там же. - С. 34

³ Там же. - С. 39.

⁴ Там же. - С. 75.

⁵ Там же. - С. 51.

⁶ Там же. - С. 63.

⁷ Сталин и Каганович. Переписка. 1931 -- 1936 гг. - М., 2001. - С. 307.

⁸ Див.: Кульчицький С.В. Трагічна статистика голодомору // Минуле України. Відновлені сторінки. - К., 1991. - С. 151 - 152. В цій статті я висловлював щиру подяку проф. Дж. Мейсу (США) за надані матеріали з першими публікаціями про голод в СРСР. В радянських бібліотеках вони були відсутні.

⁹ Див.: Investigation of the Ukrainian Famine 1932 -- 1933. Report to Congress. Commission on the Ukrainian Famine. - Washington, 1988. - P. 170.

¹⁰ The Foreign Office and the Famine. British Documents on Ukraine and Great Famine of 1932 -- 1933. Kingston, Ontario, New-York, 1988. - p. 310.

¹¹ Chamberlin W. Russia's Iron Age. - Boston, 1934. - P. 88.

¹² Investigation of the Ukrainian Famine 1932 -- 1933. Report to Congress. Commission on the Ukrainian Famine. - Washington, 1988. - P. 179.

¹³ Там же. - С. 180.

¹⁴ Souvarine Boris. Stalin: Critical Survey of Bolshevism. - New York, 1939. - P. 669 - 670.

¹⁵ Население России в XX веке. Исторические очерки. - Том 1. 1900 -- 1939. - М., 2000. - С. 270.

-
-
- 16 Вісник НТШ. - Зима 2002. - Число 28. - С. 15.
- 17 Черчилль У. Вторая мировая война. - М., 1991. - Т. 3 - 4. - Кн. 2. - С. 526.
- 18 Василевський Пантелеймон. Алгебра геноциду // Дзвін. - 1990. - № 5. - С. 77 - 80.
- 19 Кульчицький Станіслав. Шукати правду, сказати правду // Наука і суспільство. - 1989. - № 7. - С. 17 - 21.
- 20 Шаповал Юрій, Золотарьов Вадим. Всеволод Балицький: особа, час, оточення. - К., 2002. - С. 355.
- 21 Население России в XX веке. Исторические очерки. - Т. 1. - С. 273.
- 22 Lorimer F. Population of the Soviet Union: History and Prospects. - Geneva, 1946.
- 23 Уиткрофт С. О демографических свидетельствах трагедии советской деревни в 1931 - 1933 гг. // Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. - Т. 3. Конец 1930 - 1933. - М., 2001. - С. 881.
- 24 Голодомор 1932 - 1933 рр. в Україні: причини і наслідки. Міжнародна наукова конференція. - К., 9 - 10 вересня 1993 р. Матеріали. - К., 1995. - С. 7, 9.
- 25 Grishko W. The Ukrainian Holocaust 1933. - Toronto, 1983. - P. 107, 114; Гришко Василь. Замах на життя нації. - Детройт, 1983. - С. 28.
- 26 Сосновий Т. Правда про голод в Україні 1932 - 1933 рр. // Українські вісті (Новий Ульм, Німеччина). - Лютий 1950 р. - Ч. 10 - 11.
- 27 The Black Deeds of the Kremlin: a White Book. - Toronto - Detroit, Vol. ??, 1955. - P. 127 - 129.
- 28 Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Репринтне перевидання. - К., 1990. - С. 406.
- 29 Investigation of the Ukrainian Famine 1932 - 1933. Commission on the Ukrainian Famine. Report to Congress. - P. 18 - 20.
- 30 Урланис Б.Ц. Проблемы динамики населения СССР. - М., 1974. - С. 319.

-
-
- 31 Урланис Б.Ц. История одного поколения. - М., 1968. - С. 200.
- 32 Максудов. Потери населения СССР. - Бенсон (Вермонт), 1989 - С. 226 - 227.
- 33 Там же. - С. 145.
- 34 Там же. - С. 147.
- 35 Там же. - С. 167.
- 36 Уиткрофт С. О демографических свидетельствах трагедии советской деревни в 1931 - 1933 гг. // Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. - Т. 3. - С. 881.
- 37 Див.: Максудов. Потери населения СССР. - С. 214.
- 38 Конквест Роберт. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. - К., 1993. - С. 337.
- 39 Там же. - С. 338.
- 40 Максудов. Потери населения СССР. - С. 231.
- 41 Начало тридцать седьмого: перепись // Максудов. Потери населения СССР.- С.266-282.
- 42 Сталін Й. Твори. - Т.13. - С.332.
- 43 Комуніст (Київ), 1935, 4 грудня.
- 44 Максудов. Потери населения СССР. - С.272.
- 45 Там же. - С.273, 281.
- 46 Гозулов А.И. Переписи населения СССР и капиталистических стран. М.,1936. - С.332.
- 47 Максудов. Потери населения СССР. - С.272.
- 48 Там же. - С.281.
- 49 Рудницький О.П. Демографічні наслідки голоду 1932-1933 рр. в Українській РСР // Історія народного господарства та економічної думки Української РСР. - Випуск 24., К., 1990. - С.25.
- 50 Максудов. Потери населения СССР. - С.267-268.
- 51 Цаплин В.В. Статистика жертв сталинизма в 30-е годы // Вопросы истории, 1989, № 4. - С.180.
- 52 Поляков Ю.А., Жиромская В.Б., Киселев И.Н. Полвека

молчания (Всесоюзная перепись населения 1937 г.) // Социологические исследования, 1990, № 6. - С.8.

53 Souvarin V. Stalin: A critical Survey of Bolshevism. - P.669.

54 Антонов-Овсеенко А.В. Портрет тирана. Нью-Йорк, 1980. - С.253-257.

55 Див.: The Foreign Office and the Famine. Kingston, New-York, 1988. - P.48.

56 Максудов. Потери населения СССР. - С.278.

57 Тольц Марк. Сколько же нас тогда было? // Огонек, 1987, № 51. - С.10-11.

58 Цаплин В.В. Статистика жертв сталинизма в 30-е годы // Вопросы истории, 1989, № 4. - С.176.

59 Поляков Ю.А., Жиромская В.Б., Киселев И.Н. Полвека молчания (Всесоюзная перепись населения 1937 г.) // Социологические исследования, 1990, № 6. - С.17.

60 Там же. - С.40.

61 РДАЕ. Ф.1562. Оп.329. Спр. 200. Арк. 237; Социологические исследования, 1990, № 6. - С.13.

62 Там же. - Арк. 187.

63 Там же. - Арк. 187-188.

64 Там же. - Арк. 189.

65 Там же. - Арк. 191.

66 Там же. - Арк. 196.

67 Корчак-Чепурковский Ю.А. Избранные демографические исследования. - М., 1970. - С.317.

68 Кульчицкий С.В. Некоторые проблемы истории сплошной коллективизации на Украине // История СССР, 1989, № 5. - С.33; Кульчицкий С.В. Демографические последствия голода 1933 г. на Украине // Философская и социологическая мысль, 1989, № 6. - С.35-41; Кульчицкий С.В. Демографічні наслідки голоду 1933 р. на Україні. - К., Інститут історії АН УРСР. - 1989, 16 с.

69 Кульчицкий С.В. Ціна "великого перелому". - К., 1991. - С.346.

70 Там же. - С.347.

71 Після передачі ЗАГСів в систему НКВС смертні книги були вилучені і знищені. З багатьох тисяч книг, в яких реєструвалися смертні випадки, випадково збереглися лише одиниці.

72 Кульчицький С.В. Трагічна статистика голоду // Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. - К., 1990. - С.75.

73 Там же. - С.76.

74 Кульчицький С.В., Максудов Сергій. Втрати населення України від голоду 1933 р. // Український історичний журнал. - 1991, № 2. - С.3-10.

75 Там же. - С.9.

76 Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. - Т.2. - С.745, 747; Очерки развития социальной структуры УССР. 1917-1937. - К., 1987. - С.171.

77 Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.). - К., 1999. - С.243.

78 Нікольський В.М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР в Україні (кінець 1920-х - 1950-ті рр.). Історико-статистичне дослідження. - Донецьк, 2003. - С.119.

79 Шпилюк В.А. Межреспубликанская миграция и сближение наций в СССР. - Львов, 1975. - С.43.

80 Минуле України: відновлені сторінки. - К., 1991. - С.164.

81 Кульчицький С.В., Максудов Сергій. Втрати населення України від голоду 1933 р. // Український історичний журнал. - 1991, № 2. - С.9.

82 Кульчицький С.В. Минуле України: відновлені сторінки. - С.160.

83 Mace James E. How Ukraine Was Permitted to Remember // The Ukrainian Quarterly, Vol. XLIX, No 2, Summer 1993. - P. 149.

84 Кульчицький С.В. Ще раз до питання про демогра-

фічні наслідки голоду 1932-1933 рр. в Україні // Український історичний журнал, 1995, № 5. - С.137, 139.

85 Там же. - С.140.

86 Пирожков С.И. Трудовой потенциал в демографическом измерении. - К., 1992. - С.63.

87 Население России в XX веке. Исторические очерки. Т.1. - С.272.

88 Перковский А.А., Пирожков С.И. К истории демографического развития 30-40-х годов (на примере Украинской ССР) // Экономика. Демография. Статистика. М., 1990. - С.183.

89 Население России в XX веке. Исторические очерки. - Т.1. - С.352.

90 Перковский А.Л., Пирожков С.И. Демографічні втрати Української РСР у 30-ті роки // Український історичний журнал. - 1989, № 8. - С.32.

91 Кульчицький С.В. Демографічні наслідки голоду 1933 р. на Україні. К., 1989. - С.13.

92 Wheatcroft S., Davies R. Population. // Davies R., Wheatcroft S., Harrison M. (eds). The Economic Transformation of the Soviet Union, 1913 - 1945. Cambridge, 1994. P.71-77.

93 Трагедия советской деревни. - Т.3. - С.885.

94 Кульчицький С.В. Трагічна статистика голоду // Голод 1932-1933 рр. на Україні: очима істориків, мовою документів. - С.78.

95 Осокина Е.А. Жертвы голода 1933 года: Сколько их? // История СССР. - 1991, № 5. - С.20.

96 Кондрашин В.В. Общие демографические потери деревни Поволжья во время голода 1932-1933 гг. // Тезисы докладов и сообщений VII Всесоюзной конференции по исторической демографии. Часть 1. Донецк, 14-16 мая 1991 г. - М., 1991. - С.51-52.

97 Нікольський В.М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР в Україні (кінець 1920-х - 1950-ті рр.). - С.119.

⁹⁸ Киселев И.Н. Демографические процессы в 30-е годы // Население России в XX веке. Исторические очерки. Т.1. - С.342.

⁹⁹ Жиромская В.Б. Население России в 1930-е годы: демографическая характеристика // Население России в XX веке. Исторические очерки. Т.1. - С.353, 380.

¹⁰⁰ РДАЕ. Ф.1562. Оп. 329. Спр. 256.

Розділ II

¹ Всесоюзная перепись населения 1937 г.: Краткие итоги. / АН СССР, Институт истории СССР; Сост. Н.Я.Араловец и др. - М., 1991. - С.5. На с.4-7 можна більш детально прочитати про ретельну та високопрофесійну підготовку перепису та ті труднощі, що малися у зв'язку з посиленням ідеологічного тиску в тогочасному суспільстві.

² Население России в XX веке. В 3-х т. / Т.1. - М.: "Российская политическая энциклопедия" (РОССПЭН), 2000. - С.351

³ Про оцінку та аргументи дослідників цього питання див у: Население России в XX веке. В 3-х т. / Т.1. - М.: "Российская политическая энциклопедия" (РОССПЭН), 2000. - С.355; також: Всесоюзная перепись населения 1937 г.: Краткие итоги. / АН СССР, Институт истории СССР; Сост. Н.Я.Араловец и др. - М., 1991. -С.19-20.

⁴ Население России. - С.346.

⁵ ЦДАГО України. Ф.1. Оп.20. Спр.6276. Арк.2.

⁶ Там же. - Спр.7163. Арк.2.

⁷ Про особливості національної політики у функціонуванні партійно-державного апарата див: Єфіменко Г.Г. Національні аспекти у формуванні компартійно-радянського апарату в УРСР (1932-1938) // Укр. іст. журнал. - 2000. - №5. - С.3-17; №6. - С.51-66.

⁸ ЦДАГО України. Ф.1. Оп.20. Спр.7163. Арк.1.